

Aftan á teimum kom syndaflóðin

Tað munnu vera runnin rúmliða hundráð og seksti ár, síðan stovnur kom her á landi, har fólk kundu lata avloppspening sín í varðveitslu, og so vistu tey, at hann lá væl goymdur, um tjóvar skuldu komið og brotið inn. Og aftur at hesum fingur tey nøkur oyru í rentu.

Tað vóru helst ikki tær stóru peningaupphæddirnar, ið inni stóðu, men so mikið kortini, at 3/4 øld eftir hetta kom annar pengastovnur higat sum deild av útlendskum stovni.

Hesir hava helst aftur seg við at seta pening í virki, sum skuldu virka – sum kendur danskur bókmantafrøðingur seinni skrivaði – »uden for kulturens lov og ret«.

Seiggi var kortini í teimum gomlu. Tann krónan, ið spard var, var vunnin.

Leiðslan fyrri henda – ið hvussu er eftir tátuðarmeti – stóra útlenska pengastovnan man alt í einum vera komin til tað úrslit, at nú mundi loysa seg at seta deild á stovn her.

Menn her vóru tá famir at fiska av álvara við størri skipum, og sjálvandi ráddi um at fáa fatar á teimum fáu oyrunum, sum fáast kundu hjá hesum pengastovni at spæla við í teirra lukkulottari.

Men líka so grammir teir vóru at kradda sær innskot, líka so varnir vóru teir, tá um galt at læna ungum, framfýsnum monnum nøkur oyru, eitt nú til skipakeyp.

Haldi meg í hesum sambandi ørmínnast samrøðu, sum útvarpið hevði við ein av góðum vinnulívsmonnum okkara í sambandi við, at hesin fylti okkurt runt. Hann greiddi frá, tá hann skuldi gera fyrstu royndina at koma sær upp í part í færoyskum vinnulívi, og tað galt sjálvandi fiskivinnu. Nøkur oyru mundi hann eiga, men ikki nóg mikið at keypa fisk fyrri, tó at væl var tambað. Fór so biddaragongd til henda útlenska peningastovnin at læna sær pengar, men tað var eitt tvørt nei við tað sama. Helst hava teir hildið, at trygdin at læna einum slíkum »upplomlingi« pengar var alt ov vánalig.

Á veg frá hesum útlenska pengastovni, niðurbogdur av tí negativa

svari, hann hevði fingið, mótir hann kenningi, ið hevði drúgar royndir í lívinum, eisini á tí øki, hesin ungi ætlaði sær at royna. – Hvat tað var, ið nívdí hann. So fek hann søguna. – Hvussu í Guds garði vit skuldu koma burtur úr hesi molbúgvastøðu, tá teir, sum pengunum ráddu fyrri, skuldu seta so harðar treytir og hava so lítið álít á okkara unga, framfýsnu monnum, at teir ikki vildu veita teimum nakrar krónur í láni. Hvussu kann nakað gott spyrjast burturúr? Hvussu kann menning skapast her?

Men hesin umræddi maður vann sær dyggiliga fram. Gjörðist seinni ein av teimum, sum sjálvt bankastjórnar nigu og bukkaðu fyrri, og um teir høvdu havt hala, høvdu teir strokið honum um snýðið fyrri harvið at sýnt virðing fyrri honum og sloppið at havt pengaavgreiðslu hansara um hendi.

Men at koma inn í hetta palassi: Tú stóð við hógvuni í hondini og kendi teg lítlan, so fint var. Innan fyrri skivuna sótu »gammeljomfrýr« á himmalhøgum krakkum og skrivaðu upp í hesar stóru dómadagsbøkurnar. Skeittu onkuntíð upp á stóru klockkuna, á bróstinum hekk. Eina ferð var hon steðgað. Glómurnar í einari av hesum gomlu. Heldur lágvaksin, og mundi helst nýta stiga at koma sær upp á krakkin. Sligin í herðunum

eftir at hava sitið framyvir og skrivað alt lívið. Og sum hon deildi hetta ólukkudýrið av einum læringi, ið sat har undir liðini á henni, tí tað var helst hann, ið hevði ábyrgdina av at trekkja klockkuna, men nú var hon steðgað. – Dett var eitt skill! Og í einum banka! Hvat fólk mundi halda.

Dómadagsbøkurnar, ja. Bókhald tá í tíðini, tað var nakað »hondgrípuligt«.

Men tíðir broystar. Mótat broystast. Síðir skifta.

*Du spejder ømt efter
arme Straa,
du traadte med Barnets
Fod,
men andre Græsser paa
Marken staa,
end der i din Barndom
stod
(Thøger Larsen).*

Konufólkini fóru fyrst at nýta »knækort« og síðan »lærkort«, og um teir ikki vóru teir fyrstu, so tóku pengastovnamir alspentir undir við at nýta holkort, nú teir sóu, hvussu ómetaliga stór hjálp í hesum var, og hvussu ómakaleyst tað var. Misskilji nú ikki. Holkort var nakað, sum var nýtt í datamaskinum.

Tá var dyggur Føroya vinur leiðari av útlenska pengastovninum. Hann gekk í fótasporum Pleyens. Sjálvandi skuldpengastovnamir hava slíkt virði. Eisini holkortini hvurvu,

og meira framkomin tól komu. Dómadagsbøkurnar hvurvu eisini, og fólk, sum í fleiri ár hava arbeitt við bókhaldi nú á døgum, vita valla, hvat ein folierað kassajournal er.

Hetta samognarvirkið hjá pengastovnunum tóktist røkja sína uppgávu væl og virðiliga. Aðrir stovnar fingi sína røkt hiðani, og væl bar til. »Pleyenisturin« kundi glaður siga farvæl, og mong minnst hann við takksemi fyrri hansara vælviljaða virki fyrri menning millum landsmenn okkara, ta tíð, hann var her.

Aðrir komu higat eftir hann. Summir at »tæna sína vernaplikt« nakað sum nýklaktir bretskir yvirmenn, sum í Victoriu-tíðini fóru til Indialands at royna seg. Summir gingu kanska í anda Pleyens, men ikki allir. Frá at hava starvast kanska sum personalusjefar skuldu teir nú vera leiðarar av einum pengastovni, har pengarnir nærum rapaðu út á geilur. Og meira fløddi inn. Ikki forvunnin peningur, nei.

Tað vóru mangir, ið vildu læna okkum til »vinnulívið«. Útlendsk kreditfeløg og hvørt av sínum. Hevði tú ein gamlan primus í kjallaranum, og onkuntíð bakaði eina køku fyrri eina áttatiára gamla konu, ja, so var tað industriur, og so fekst tú uttanlands lán til vinnulívsfyrirteku tína.

Ikki einans sjálvstýris-

menn og sosialistar, men eisini sambandsmenn. »Frieder for Loke såvel som for Thor«. Er tað ikki so tey siga um satt demokrati?

Gomul kona, fødd væl undan aldarskiðinum, uppvaksin á moldgólvi í roykstovni, segði mær onkuntíð frá, hvørjum tey plagdu at stuttleika sær við sum óvitar. Til dømis at kasta kongar. Tey settu allan herin upp í tættari fylking – man helst hava mint um herfylkingar gomlu griikka, Alexander Mikla og aðrar kappar. Purkurnar fremstar.

Tey plagdu at trúttu tær niður í moldgólvið, so stóðu tær fastari.

Tað loysti seg at taka lán uttanlands og seta inn her, um tú hevði ikki brúkt tað sum »forventet fangst« longu frammanundan. Rentulógini (nú mundi eg skrivað jantelógini) var so lagalig. Men allur hesin peningur – kastið, sum mótparturin sendi eftir tær, skuldi um fylkingina. Nú vóru eingi moldgólvi, so purkurnar stóðu fastar, men finpolerað parkettgólvi, og purkurnar, tó at tær eru lág- og ikki skuldu havt yvirbalansa, so tóku tær at ridla og fóru av fótum, jallarnir fóru og kongarnir fingi so dygg høg, at teir vóru ikki aftur at fólk, huku á høgum, sum gamla Birita hjá Hans Andriasi, og peningurin í landinum vaks á ein sera kunstigan hátt.

Nú galt um í fyrstu at lúga at hava personale at umsita peningin á nýmótans hátt, og tað skuldi ein personalusjefur havt bestu royndir at útvega.

Eins og tær stóru dómadagsbøkurnar vóru burturbeindar, tá peningastovnamir fóru at nýta holkort, soleiðis vóru eisini fólk við sjálvúttegðum kunnleika og lívsroyndum eftir longum virki »arkiverað«, stógváð út undir onkra væðing. Og – alt gott at siga um tað – lærdir menn, akademikarar komu í staðin. Sótta so tættir, sum starar á tele-

